

GÖTEBORGS UNIVERSITET
PSYKOLOGISKA INSTITUTIONEN

**Sin mors dotter – föräldrars reflektioner kring sitt
föräldraskap ur ett generationsperspektiv**

Nina Engelbrektsson

Examensarbete 30 hp
Psykologprogrammet
PM 2519
Hösttermin 2014

Handledare: Maria Wängqvist

Sin mors dotter – föräldrars reflektioner kring sitt föräldraskap ur ett generationsperspektiv

Nina Engelbrektsson

Sammanfattning. I följande studie undersöks hur föräldrar talar om sitt föräldraskap i relation till dels sina upplevelser av hur deras föräldrar har varit som föräldrar, och dels i vilken grad de influerats av sina föräldrar i sitt egna föräldraskap. 32 föräldrar i åldern 28-30 år intervjuades. Svaren analyserades enligt tematisk analys. Könsskillnader i teman och underteman undersöktes. Resultaten påvisade att respondenterna ville efterlikna sina föräldrar i hög utsträckning och upplevde sig influerade av sina föräldrars föräldraskap på flera sätt. Kvinnor och män talade likartat om influenser i sitt föräldraskap. Att föräldrarna i så hög utsträckning ämnar efterlikna sina föräldrar är uppslag till vidare forskning.

Alla har vi varit barn, och de flesta av oss har någon gång funderat över våra egna föräldrars förhållningssätt. Vad blev bra, och vid vilka tillfällen kunde de ha gjort annorlunda? Ofta aktualiseras dessa funderingar särskilt när individen själv går in i ett föräldraskap. Studiens syfte är att undersöka hur föräldrar i 30-årsåldern talar om sitt eget föräldraskap i relation till deras upplevelser av hur deras föräldrar har varit. Att se på föräldraskap ur ett generationsperspektiv ökar kunskapen kring föräldraskapet som psykologisk process. En ökad kunskap kring det moderna föräldraskapet och hur det skiljer sig från tidigare generationer kan också på sikt göra det möjligt för samhället att anpassa resurser efter familjers aktuella önskemål och villkor. Bäck-Wiklund och Bergsten (2010) menar att en följd av det moderna samhällets utveckling till det postmoderna är en ökad individualisering. En uppsjö av bilder av faderskap och moderskap står till buds för en nybliven förälder att ta ställning till, och den nyblivna föräldern förväntas känna sig fri att välja sin egna livsstil (Bäck-Wiklund & Bergsten, 2010). När vägledande sociala och kulturella normer försvagas blir det än viktigare att kontexten närmast individen i utveckling erbjuder guidning mot den nya identitet som föräldraskapet innebär (Arnett, 2004). Nedan följer ett stycke med en teoretisk bakgrund för förståelsen av föräldraskap och hur det omskapar individen och påverkar familjesystemet. På detta följer en del kring föräldrainsflytande och individuation. Slutligen ges en bakgrund till könets betydelse för föräldraskapet, och hur deltagarnas kön kan ha inverkan på såväl föräldraskap som föräldrainsflytande.

Att bli förälder – en omskapande process

Livet består av flertalet övergångsperioder som innebär nya kontexter och inre förändringsprocesser som får identitetsutvecklingen att ta kvalitativa steg framåt (Kroger, 2006). Kanske är ingen övergångsperiod så uppmärksamman som just övergången till att bli förälder (LaRossa & Sinha, 2006). Den individ som just fått barn har plötsligt en ny och för individen oprövad roll att spela: rollen som förälder till sitt eget barn. Samtidigt som man fortfarande är barn till sina egna föräldrar. Att få barn är att befinna sig i korslinjen mellan natur och kultur. Föräldraskapet präglas i hög grad av hur det talas om denna nya identitetsskapande uppgift. Fenomenet att bli gravid och föda barn

är uppenbarligen biologiskt, men hur föräldraskapet tolkas och vilka förväntningar som ställs på denna nya roll kommer ur den kulturella kontext som individen befinner sig i (LaRossa & Sinha, 2006). Livsförändringar, såsom att gå in i rollen som förälder, är bundna till de föreställningar individen har om vad dessa förändringar och den nya rollen skall innebära. Medvetet och omedvetet aktiveras minnen av tidigare erfarenheter av vad föräldraskap innebär, och de erfarenheter vi har ställs emot den aktuella situationen (Wennerberg, 2013). Individens egna föreställningar om vad föräldraskapet innebär påverkar i sig hur föräldraskapet formas; förväntningarna blir delvis en självuppfyllande profetia (LaRossa & Sinha, 2006). Dessa förväntningar kommer ifrån de egna erfarenheterna av hur de egna föräldrarna har varit (Wennerberg, 2013) men är också influerad av den samhällsliga kontext de nyblivna föräldrarna befinner sig i (Schacter & Ventura, 2008) och hur det talas om föräldraskapet i denna kontext (LaRossa & Sinha, 2006). Erfarenheter av de egna föräldrarna blir en referenspunkt i hur det egna föräldraskapet skall se ut (LaRossa & Sinha, 2006). Erfarenheten att bli förälder påverkas av hur det talas om denna erfarenhet i det sammanhang vi lever i (LaRossa & Sinha, 2006). I det västerländska samhället talas det om föräldraskap som något som förändrar livet radikalt. Att det här talas om föräldraskapet som något dramatiskt och omvälvande påverkar att det här uppfattas just så, och för många blir precis så dramatiskt (LaRossa & Sinha, 2006).

Vid ingången i föräldraskapet ställs individen som ovan nämnts inför en förändringsprocess. Livsberättelsen måste konstrueras reflexivt så att den rymmer betydligt fler dimensioner än vad som tidigare i livet förväntats av de nyblivna föräldrarna (Bäck-Wiklund & Bergsten, 2010). Individen behöver skapa en självuppfattning som inkluderar de många delarna av det egna livet: föräldraskap, professionalitet, partnerskap och vänskap (Bäck-Wiklund & Bergsten, 2010). Betoningen av det reflexiva förhållningssättet till normer, roller, värderingar och mål är central för hur vi tar oss an nya roller och förutsätter ett aktivt och medvetet förhållningssätt såväl till sitt egna barn som till sig själv, liksom till sin omvärld i stort (Schacter & Ventura, 2008). I den nya situation som uppstår när någon blir förälder, testas dess identitet och behovet av att kunna identifiera sig med något eller någon förstärks (Wennerberg, 2013). På både medvetna och omedvetna plan testas nyblivna föräldrar sina tidigare erfarenheter och kunskaper mot den nya situationen, och den nya identiteten som förälder skapas i detta möte mellan det prövade – tidigare erfarenheter – och det oprövade, dvs. hur den nya situationen faktiskt ter sig (Bäck-Wiklund & Bergsten, 2010). Alla föds in i ett familjesystem som präglas av en viss grad av differentiering (Wennerberg, 2013).

Att utvecklas under föräldrarnas inflytande

Redan Erikson (1968) framhöll barnets identifikation med föräldrarna som avgörande för senare identitetsutveckling. Den psykologiska utvecklingen är beroende av om individen som barn får bekräftelse och närhet från signifikanta andra, i första hand från sina föräldrar. Det är genom att föräldrarna tänker om sitt barn, mentaliserar, som barnet efter hand kan börja tänka om sig själv, och därmed utveckla en medveten identitet (Wennerberg, 2010). När föräldern tänker om barnet, och visar sig vilja förstå och leva sig in i barnet, utvecklas barnets förmåga att tänka om sig själv och om andra (Wennerberg, 2013). Wennerberg (2010) menar att barnet alltså i en mening är en produkt av föräldrarnas fantasier om barnet. Begreppet individuation beskriver ett barns medfödda

drift mot separation från föräldrarna, och hur ett barn gradvis utvecklar ett allt mer självständigt autonomt själv som skiljer ut sig från andra. Ett barn föds in i en känslomässig sammansmältning med omvärlden och i synnerhet med föräldrarna. Gränser mellan självet och andra är obefintliga och barnet är oförmögna att reglera sina egna känslor eller tillfredsställa sina egna behov. Ur detta tillstånd av totalt beroende av andra differentierar sig individen stegvis mot en allt högre grad av självständighet och förmåga till självreglering. Differentieringen är en dubbelt förgrenad process: den handlar om närhet till andra och samtidigt om självständighet gentemot andra (Wennerberg, 2013). Men autonomi räcker inte för att förklara utvecklingsprocessen. Även då individen i förändring uppfattar sig ta egna beslut och välja sin egen livsstil (Bäck-Wiklund & Bergsten, 2010) kvarstår att individen lever och verkar med det som hon eller han fick med sig från uppväxten (Wennerberg, 2010). De frågor kring identitet och val i livet individen uppfattar och tar ställning till kanaliseras genom delvis på förhand givna mönster (Wennerberg, 2013; Schacter & Ventura, 2008). När en individ ställs inför en ny situation, exempelvis att bli förälder, ställs dennes tidigare identitet på prov. Individen behöver i en mening omskapa bilden av sig själv (Bäck-Wiklund & Bergsten, 2010). Genom att experimentera med roller och utforska tidigare oprövade beteende rör sig den unga individen i de sena tonåren bort från familjen (Marcia, 2006). När denna individ sedan blir förälder aktualiseras åter familjesammanhangen och autonomi kan, om den tidigare lösts på ett positivt sätt följas upp av en ökad närhet till familjen (Wennerberg, 2010).

Autonomi och närhet är, som ovan noterat, parallella processer som båda ingår i det mer överordnade begreppet individuation (Wennerberg, 2013), och både processen mot närhet och mot autonomi är väsentliga för en individs utveckling (Marcia, 2006). Processen att skapa en till viss del ny identitet som förälder sker delvis under påverkan och översyn av andra i individens närhet (Schacter & Marshall, 2010). Detta gäller i första hand individens egna föräldrar (Schacter & Ventura, 2008). Så vilken roll har de egna föräldrarna i skapandet av den nya aspekt av identiteten som ett föräldraskap innebär? Föräldrarnas roll i i individens process mot en egen identitet framhålls i teorin om identitetsaktörer (eng. Identity Agents) som avser beskriva människors, i första hand föräldrars, aktiva och medvetna förhållningssätt för att forma en individs identitet (Schacter & Marshall, 2010; Schacter & Ventura, 2008). Föreställningar om världen i allmänhet och om barns behov i synnerhet guidar föräldrarna i hur deras föräldraskap skall te sig (Schacter, 2005). Det finns en allmän bild av att föräldrar oreflekterat, tanklöst och "naturligt" för vidare gamla normer, rutiner och sociala förhållningssätt till sina barn, och utan vidare vill reproducera sin egen sociala identitet (Schacter & Ventura, 2008). Studier visar motsatsen. Föräldrar och andra personer i barnets liv som är centrala aktörer i barnets identitetsutveckling tar inte passivt över normer och traditioner för att föra dessa vidare. Istället reflekterar de över och anpassar sin agenda utefter samhällets förändringar, sina egna värderingar och sitt barns egna utvecklingsspår (Schacter & Ventura, 2008).

Hur rollen som förälder uppfattas och formas kan beskrivas utifrån idén om en narrativ identitet: en sammanhängande och meningsfull livsberättelse (McLean & Mansfield, 2011). Det narrativa perspektivet är ett sätt att studera identitetsutveckling, men beskriver också själva processen genom vilken identitet utvecklas (McLean, Breen & Fournier, 2010). Det är i mötet med andra, när vi får sätta ord på upplevelser tillsammans med någon, medvetandegöra och reflektera kring aspekter av oss själva, som det blir möjligt att skapa en sammanhängande och känslomässigt bärande berättelse av sig

själv (Wennerberg, 2013). Föräldrar som visar engagemang genom frågor och aktivt lyssnande spelar en avgörande roll i utvecklandet av de förmågor som krävs för att utveckla en meningsfull livsberättelse, något som påverkar barnets identitetsutveckling (McLean & Mansfield, 2011). Forskning om identitet ur ett narrativt perspektiv fokuserar på hur en individ formas i relation till andra (McLean, Breen & Fournier, 2010). En personlig identitet, en av de viktigaste uppgifterna för en individ i utveckling enligt Erikson (1968), måste dock också inkludera individuation och en känsla av att vara "sig själv" bortom sina relationer (Wennerberg, 2013; Erikson, 1968). Att skapa en identitet är alltså en process som skapas i relation till föräldern, men som efterhand måste existera utanför relationen till föräldern.

Som noterat ovan är individuationsprocessen är en parallell process mot autonomi och närhet (Wennerberg, 2013). När en människa får barn aktualiseras detta. Samtidigt som ursprungsfamiljen lämnas och en ny familj skapas, närmar sig den nyblivna föräldern sina egna föräldrar, just genom denna nya delade erfarenhet av föräldraskap och familjebildning. Både närheten till ursprungsfamiljen och självständigheten i förhållande till densamma aktualiseras i samma stund (Wennerberg, 2013). Att bli förälder och ta hand om egna barn involverar en ny identitetsdefinierande roll, och är ett steg mot den mer rollkonsoliderande period som följer senare (Kroger, 2006). Den unga vuxnas nya roll som förälder utmanar dock samtidigt tidigare familjesystem och tvingar fram nya sätt att förhålla sig till familjen i allmänhet och kanske föräldrarna i synnerhet. Att närma sig en mer jämställd relation till sina föräldrar ses av många unga vuxna som en viktig del av vuxenblivandet (Arnett, 2004).

Generationsperspektivet är centralt för att förstå föräldraskap (Marcia, 2006). Att vara förälder är vad Marcia (2006) kallar en identitetsdefinierande uppgift, men handlar ju också om att vara med i skapandet av någon annans identitet. Att vara involverad i formandet av någon annans identitetsutveckling, exempelvis genom att vara en aktiv och engagerad förälder, blir en del av individens egen identitet, en del av föräldrarnas egna livsberättelse (Schacter & Ventura, 2008; McLean & Morrison-Cohen, 2013), och är en del av föräldrarnas egna generativitet (Erikson, 1968). Således är föräldrar aktiva i sina barns utveckling för sina barns skull, men också för den egna utvecklingens (McLean & Morrison-Cohen, 2013).

Könets betydelse för föräldraskapet

Det står således klart att våra erfarenheter av våra egna föräldrar präglar oss på såväl medvetna som omedvetna plan. Att bli förälder är en omskapande process för såväl mödrar som fäder, men emellanåt en process som tycks skilja sig åt i upplevelse beroende på föräldrarnas kön (Bäck-Wiklund & Bergsten, 2010). I en rapport från FN lyfts Sverige som ett av världens mest jämställda länder (UNDP, 2014), och detta märks inte minst när det kommer till föräldraskap. Sveriges föräldraförsäkringssystem gör det möjligt för både män och kvinnor att få ersättning för att vara hemma med barn, och en särskild jämställdhetsbonus utlovas för de föräldrapar som delar föräldraledigheten helt lika (Försäkringskassan, 2014). Arbetsgivare är enligt lag skyldiga att bevilja föräldraledighet för såväl kvinnor som män (Föräldraledighetslagen, 1995:584). Jämlikhet mellan könen är en djupt förankrad del av den svenska kulturen (Townsend, 2002). Ett jämlikhetsideal präglar den allmänna debatten och det finns en tydlig politisk agenda att arbeta för ökad jämställdhet i föräldrasfären. Denna samhälleliga kontext präglar hur såväl

fäder som mödrar ser på sina roller som föräldrar och har haft uppenbar effekt. Studier har kunnat påvisa att män blivit allt mer intresserade av att ha en aktiv roll i familjesfären (Härenstam & Bejerot, 2001) och att ojämlikheten i Sverige minskar (SCB, 2014). Trots detta påvisar flera studier skillnader i hur kvinnor och män tar sig an föräldraskap, liksom vilka förväntningar som finns på respektive förälder (Kugelberg, 2006). Kugelberg (2006) menar att föräldraskapet tycks, trots samhällets utveckling mot jämställdhet, vara fortsatt könat i meningen att det förväntas olika saker av fäder som mödrar, och samhällets bild av en mamma och en pappa skiljer sig åt (Kugelberg, 2006). Det finns många möjliga förklaringar till detta. Chodorow (1978) utgår från ett generativt perspektiv och påvisar hur erfarenheter reproduceras när individer använder sina egna erfarenheter som modell för hur nya situationer skall angripas. Chodorow (1978) hänvisar till att kvinnor tar det största ansvaret för omhändertagandet av barnen, framförallt i ett tidigt skede, och att detta får olika konsekvenser för döttrar och söner, och påverkar barn av olika kön i olika riktning. Kvinnors själv formas enligt Chodorow (1978) i högre utsträckning i relation till andra, de existerar i och utifrån sina relationer. Mäns själv formas utifrån distansering och med mer defensiva och skarpare gränser mellan sig själv och andra (Chodorow, 1978). Även Marcia (2006) påpekar att flickor på ett tidigt plan socialiseras till att relatera till andra. Det är inte könet *i sig* utan erfarenheter av att vara i ett kön som formar individens sätt att agera gent emot andra och se på sig själv. Genom sina objektrelationer utvecklar kvinnor ett själv i relation till andra, medan män formar ett själv som i högre grad präglas av integritet och gränser gentemot andra (Chodorow, 1978). Pojkar socialiseras till att orientera sig mot individuation och självständighet, flickor till att ta ansvar för andra och lära sig se andras behov. Chodorow (1978) menar att män och kvinnor utvecklar olika relationell kapacitet som ett resultat av att växa upp i en heterosexuell familj där kvinnor står för den huvudsakliga omsorgen. Även Marcia (2006) påvisar skillnader mellan mäns och kvinnors relationella kapacitet och pekar på att kvinnor har en mer utvecklad intimitetsförmåga då de tidigare socialiseras i relation till andra, och således tidigare än män utvecklar förmågan att hantera intimitetsfrågor. Vidare pekar Marcia (2006) på att kvinnor i högre utsträckning än jämnåriga män har engagemang i interpersonella relationer som ett drag i sin identitet. Chodorow (1978) visar på ett reciprokt samband mellan familje- och samhällsstrukturer. Trots att jämställdheten har gått framåt i den familjepolitiska sfären sedan Chodorow presenterade sin teori tycks hennes påstående att kvinnor står för den primära omsorgen av barnen fortfarande ha bäring i Sverige idag (SCB, 2014). Utifrån detta är könsskillnader i mäns och kvinnors sätt att relatera till såväl sina föräldrar som till sina barn fortfarande aktuellt.

Syfte

Syftet med den här studien är att undersöka hur föräldrar i 30-årsåldern talar om sitt eget föräldraskap i relation till deras upplevelse av hur deras föräldrar har varit. Då det råder dubbeltydighet i tidigare forskningsresultat beträffande kvinnors och mäns engagemang i föräldraskapet är det relevant att se till huruvida könet har betydelse för hur människor talar om sina föräldrars influenser i deras egna utövade föräldraskap.

Denna studies huvudsakliga frågeställningar är: Hur tänker respondenterna att det föräldraskap de själva utövar influerats av deras föräldrars föräldraskap? Finns det något beträffande föräldraskap som respondenterna vill göra likt eller olikt sina föräld-

rar? Finns någon könsskillnad i hur respondenterna talar om deras föräldrars influenser på deras föräldraskap?

Metod

Studien genomfördes inom ramen för forskningsprojektet Gothenburg Longitudinal study of Development (GoLD) som sedan 1982 pågått på psykologiska institutionen på Göteborgs universitet. 145 barn i åldern 1-2 år rekryterades runt om i Göteborg då de stod i kö för att få plats på förskola eller familjedaghem. Samtliga barn som rekryterades var förstfödda inom familjen. Data i form av semistrukturerade intervjuer, observationer och enkäter har kontinuerligt samlats in under de följande tre decennierna. I den nionde och senaste fasen som ligger till grund för denna studie har deltagarna närmast sig 30-årsåldern.

Respondenter

Av de 124 respondenter som deltog i projektets nionde fas var 33 föräldrar vid projektets nionde fas. En av dessa intervjuer kunde inte koda då respondenten inte fick de frågor som är centrala för den här studiens syfte. Denna studie utgår ifrån intervjuerna med kvarvarande föräldrar (22 kvinnor, 10 män). Samtliga respondenter var i åldern 28-30 (medelålder 29,34 år, *sd* 0.55) och var i ett parförhållande då intervjuerna genomfördes. 22 av respondenterna hade ett barn medan 11 av respondenterna hade två barn. Barnen var mellan två månader och tio år gamla och medianåldern låg på två år. Majoriteten av barnen (36 stycken) var mellan två månader och fyra år gamla, endast åtta barn var äldre.

Instrument

I projektets nionde fas användes Marcias identitetsstatusintervju (Marcia, Waterman, Matteson, Archer, & Orlofsky, 1993). Detta är en semistrukturerad intervju som inom ramen för projektet översatts till svenska (Frisén & Wängqvist, 2011). Intervjun är uppdelad i fem sektioner: yrkesinriktning, parförhållanden, föräldraskap, prioriteringar mellan yrkesliv och familjeliv samt en sektion där respondenterna själva fick definiera huruvida det fanns andra domäner i livet som hade betydelse för deras upplevelse av identitet. Intervjuerna genomfördes av fem personer varav tre var doktorander och två var psykologstudenter. Av dessa hade fyra klinisk utbildning och den femte tidigare intervjuerfarenhet. Intervjuerna utgick från samma intervjumall men liksom brukligt i en semistrukturerad intervju förekom en viss variation i följdfrågorna.

I föreliggande studie användes den del i identitetsstatusintervjun som innehöll frågor om hur respondenterna ser på hur deras föräldrars föräldraskap har påverkat deras eget föräldraskap, samt hur de reflekterar över eventuella influenser som deras föräldrar har haft på dem angående just föräldraskap. Längden på denna del av intervjuerna varierade mellan 4 och 26 minuter och de flesta var 15-20 minuter långa. Frågor som ställdes i denna del var bland annat "Hur skulle du vilja jämföra dina tankar om

föräldraskap med dina föräldrars tankar om föräldraskap?”, ”På vilket sätt tror du att dina föräldrar har influerat dig i ditt föräldraskap?”, ”Vad tror du dom [respondenternas föräldrar] tycker om hur du tänker?”, ”Hur tycker du om hur dom [respondenternas föräldrar] tänker om föräldraskap?”, ”Är det något du skulle vilja göra likt eller olik t dina föräldrar?

Analys

Analysarbetet inleddes med att transkribera åtta fullständiga intervjuer. Därefter genomfördes en kodning enligt tematisk analys (Braun & Clarke, 2006) av den del av samtliga 32 intervjuer som rörde respondenternas tankar om föräldrarnas eventuella influenser i föräldraskapet. Materialet kodades nära de ursprungliga intervjufrågorna och i olika teman. Temana organiserades i över- och underteman och ordnades i en särskild ordningsföljd. Citat hämtades sedan ur materialet i syfte att belysa och förtydliga innehållet i varje tema. I den andra delen av analysarbetet genomfördes en statistisk analys för att se eventuella samband mellan över- och underteman och kön. I syfte att undersöka om det fanns några skillnader i hur vanliga temana var mellan män och kvinnor genomfördes chi-två-tester. Signifikansnivån sattes för samtliga analyser till $p < .05$.

Resultat

I den tematiska analysen av respondenternas tal om sitt eget föräldraskap i relation till deras upplevelse av hur deras föräldrar har varit framkom sex huvudteman med sammanlagt sexton underteman (tabell 1). Intervjun inleddes med en öppen fråga om hur en jämförelse mellan deras föräldrars sätt att vara föräldrar och deras egna föräldraskap skulle se ut och om det fanns något de skulle vilja göra likt eller olik t. De flesta respondenterna sade i första hand att de ville vara väldigt lika sina föräldrar.

”Om du skulle jämföra dina tankar om föräldraskap med dina föräldrars tankar om föräldraskap, hur skulle det se ut?

Ja... jag hoppas ju att det är väldigt lika, jo, men det är det nog. Jag försöker göra som dom har gjort.” Emma

Många av respondenterna framhöll vid den första öppna frågan att deras föräldrar hade varit bra föräldrar, och att de därför ville efterlikna dem.

”Jag skulle vilja göra det mesta som min mamma har gjort. Jag kan inte säga att jag har tänkt att jag aldrig ska bli som hon, för jag tycker att hon har gjort det mesta ganska bra så att, det är nog lite av en förebild så.” Matilda

Det fanns variationer i hur lika respondenterna ville vara sina föräldrar, men dessa variationer var små. Det gick inte att avgöra huruvida det rörde sig om språklig

användning och personligt uttryck eller kvalitativa skillnader i hur lik respondenten faktiskt ville vara sina föräldrar. Henry påtalade hur önskan att vara lik sina föräldrar hade blivit starkare med åren. Med distans kommer närhet.

”... speciellt nu när jag har fått mer distans till dom från tjugofem års ålder till nu då någonstans, som jag inser mer och mer hur pass... vilken ändå fantastisk barndom jag hade, och ja, jag har känt väldigt stor tacksamhet till att jag har haft mina föräldrar som dom är, och till att jag haft just mina föräldrar. Så det gör att jag (skratt) vill vara som dom.”

De delar av intervjuerna som låg till grund för analysen inleddes med denna fråga om likheter och olikheter i föräldraskapet. Då det spontana svaret oftast blev likheter, efterfrågades sedan specifikt olikheter. Olikheter och aspekter som upplevs som mer negativa lyftes oftast fram först då dessa specifikt efterfrågades av intervjuaren. Eftersom likheter och olikheter var det som specifikt efterfrågades kunde dessa svar inte bli egna teman, även om de i mycket hög utsträckning färgade respondenternas reflektioner. Det var dock mycket påtagligt hur viktigt det var för de allra flesta respondenter att framhålla likheter mellan sig själva och sina föräldrar, och att det i de allra flesta fall var positiva aspekter av föräldrarnas föräldraskap som spontant lyftes fram vid intervjuernas mer öppna frågor.

Statistisk analys

För att undersöka om det fanns några skillnader i hur kvinnor och män talade om föräldraskap genomfördes statistiska analyser med χ^2 -test. För samtliga test sattes signifikansnivån till $p < ,05$. Resultatet visas i tabell 1.

Tabell 1

Frekvenser av män och kvinnor och total i huvudteman och underteman.

Teman	Kön		Total n (%) ($N=32$)
	Kvinnor n (%) ($N=22$)	Män n (%) ($N=10$)	
1. Grundläggande värden	10 (45.5)	6 (60.0)	16 (50.0)
1.1 Värderingar	7 (31.8)	4 (40.0)	11 (34.4)
1.2 Kärlek	2 (9.1)	1 (10.0)	3 (9.4)
1.3 Trygghet	4 (18.2)	2 (20.0)	6 (18.8)
2. Kontroll och öppenhet	10(45.5)	2 (20.0)	12 (37.5)
2.1 Rutiner och planering	4 (18.2)	1 (10.0)	5 (15.6)
2.2 Gränser och regler	7 (31.8)	2 (20.0)	9 (28.1)
3. Upplevelser av föräldrarnas närvaro och frånvaro.	11 (50.0)	5 (50.0)	16 (50.0)
3.1 Upplevelser av stöttning och närvaro från föräldrarna	5 (22.7)	3 (30.0)	8 (25.0)
3.2 Upplevelser av frånvaro och bristande engagemang från föräldrarna	5 (22.7)	2 (20.0)	7 (21.9)
4. Samhälls- och generations-aspekter	4 (18.2)	4 (40.0)	8 (25.0)

4.1 Samhällsförändringars inverkan på föräldraskap	2 (9.1)	4 (40.0)*	6 (18.8)
4.2 Jämställhet	2 (9.1)	1 (10.0)	3 (9.4)
5. Grad av reflektion kring föräldraskapet	6 (27.3)	1 (10.0)	7 (21.9)
5.1 Föräldrarna har inte reflekterat så mycket	4 (18.2)	0 (0.0)	4 (12.5)
5.2 Respondenten har inte reflekterat så mycket	2 (9.1)	1 (10.0)	3 (9.4)
6. Tankar kring föräldrarna som specifika individer	5 (22.7)	2 (20.0)	7 (21.9)
6.1 Specifika egenskaper hos föräldrarna	4 (18.2)	2 (20.0)	6 (18.8)
6.2 Specifika minnen och intressen	2 (9.1)	1 (10.0)	3 (9.4)

* signifikant resultat, av χ^2 - test vid signifikansnivå $p < .05$

1. Grundläggande värden

Många respondenter resonerade kring grundläggande värden som de upplevde att de fått med sig från sina föräldrar, och som de själva vill vidare till sina barn. Vissa talade om dessa värden på ett övergripande plan, medan andra respondenter lyfte fram specifika känslor eller värdegrunder som påverkar dem och som de vill föra vidare till sina barn. Fler värden än de som resulterade i egna teman framkom, exempelvis nämndes rättvisa och glädje av vissa respondenter. Då dessa nämndes endast vid enstaka tillfällen och av några få kunde de emellertid inte bli egna underteman. De grundläggande värden som nämndes fler gånger än ett kodades till egna underteman, och var *värderingar* som respondenterna upplevde att de fått med sig hemifrån, *kärlek* som något som präglat ursprungsfamiljen, samt *trygghet*. Antingen att ursprungsfamiljen i sig hade uppfattats som en trygghet, eller att respondenten upplevde sig ha blivit en trygg individ som ett resultat av ursprungsfamiljens förhållningssätt.

1.1 Värderingar. Vissa respondenter var allmänna i sitt tal om värderingar som influerat dem, och det tycktes mer röra sig om en allmän upplevelse än ett specifikt förhållningssätt eller moralpraxis. Det rörde som om en allmän uppfattning om värderingar som de upplevde att de fått med sig hemifrån.

"I: och på vilket sätt har de [respondentens föräldrar] influerat dig tror du?"

"R: Ja, men... det är väl liksom deras värderingar på något sätt, som jag har med mig naturligtvis. Så det är väl på det sättet, genom sitt sätt att vara. Och jag har väl naturligtvis blivit påverkad." Anneli

Vissa respondenter sa specifikt att föräldrarnas värderingar var något de ville föra vidare in i sitt föräldraskap.

"I: Hur vill du jämföra dina tankar med dina föräldrars?"

R: Ehm, det är nog väldigt mycket samma där också, jag känner ju att jag lik dom och jag har fått deras värderingar. Vi har inte diskuterat det rakt ut så, men antagligen eftersom dom har uppfostrat mig så att jag känner att jag är

en trygg och social individ som funkar och känner att jag kan vara mig själv och så, så är det väl det jag vill förmedla vidare till mina barn.” Emelie

1.2 Kärlek. Flera respondenter påtalade den kärlek som de kände både från sina föräldrar, och som de såg föräldrarna emellan, som något som de vill föra vidare i sitt föräldraskap. Kärlek nämndes ofta i kombination med andra egenskaper hos föräldrarna, som respondenterna hade upplevt som kärleksfulla uttryck.

”Rättvisa, mycket kärlek, tal om vad som är rätt och fel, varit väldigt kärleksfulla emot varann, det tror jag är viktigt.” Camilla

Att föräldragenerationen hade varit kärleksfull mot respondenterna, men även att föräldrarna hade varit kärleksfulla mot varandra, framhölls av respondenterna som något viktigt.

”I: På vilket sätt har dom [respondentens föräldrar] influerat dig?

R: Det är väl också, man får en kärleksfull uppfostran, sedd och hörd, nej att vara lyhörd inför barnen och så.” Mikael

1.3 Trygghet. Trygghet lyftes fram som något centralt för många respondenter när de talade om värden som influerat dem. Det kunde röra sig om att familjen var en trygg plats när respondenten växte upp, men även en plats som respondenterna kunde återvända till och hämta stöd från när det uppstod svårigheter.

”Och det här med det hela här familj-konstellationen, att hemmet skall vara såhär tryggt, och hemmet, det skall vara tryggt och så. Så har dom nog, den tanken har dom nog... även om det egentligen är kaos så ska det vara tryggt.” Nils

Trygghet nämndes ibland för sig, där familjen i sig varit ett tryggt sammanhang, så som Nils i exemplet ovan. Andra respondenterna, exempelvis Emma, framhöll att andra egenskaper och förhållningssätt som de fått med sig från sina föräldrar gjort att de kunde känna sig trygga i olika situationer.

”I: Tänker du på några speciella sätt som dom har influerat dig, något särskilt?

R: Ja du... alltså dom har ju, dom har ju gett mig väldigt mycket av det som jag har... liksom glädje och trygghet och... ja, det tycker jag är viktigt, att man liksom kan se det positiva i saker och ting, och att man ska, kan försöka känna sig trygg i olika situationer, det gör saker och ting lite lättare, och att om man känner sig trygg så är det lättare att ta för sig och så.” Emma

2. Kontroll och öppenhet

Många av respondenterna reflekterade kring graden av kontroll eller öppenhet som deras föräldrar hade utövat i sitt föräldraskap. Resonemangen var ofta av ett reflekterande slag, där för- och nackdelar lyftes fram utan att respondenterna nödvändigtvis tog ställning för det ena eller det andra. Snarare framhölls både fördelar

såväl som nackdelar med både för mycket och för lite styrning. I reflektioner som rörde kontroll och öppenhet återfanns två underteman: reflektioner kring graden av *rutiner och planering*, och reflektioner kring *flexibilitet och rigiditet*.

2.1 Rutiner och planering. Till detta undertema kodades resonemang kring graden av rutin och planering beträffande vanor, resor och ekonomi. Respondenterna skiljde sig åt beträffande huruvida de önskade mer eller mindre rutin än sina föräldrar. Nils säger sig vilja ha mer av den struktur och planering som han uppfattade hos sina föräldrar.

”eh, jag skulle vilja ha det ekonomiska sinnelag som mina föräldrar hade. 17 olika konton där dom är förberedda på varje liten grej. Där är semestern om fem år, och tandläkarbesök och... just det där. Det ger en viss trygghet om man då... dom oförutsedda utgifterna... som man har lärt sig att ett barn är en bottenlös brunn av utgifter. Så... hade jag fått det där tänket, hade jag bara fått ärva den, för det har jag inte fått ärva, jag vet inte varför jag inte fått det, för det är det som jag tycker är det jobbigaste, att det är så mycket man vill göra, men hur ska man få ihop det? Jo, man måste bli superekonomisk, och det borde man egentligen bli innan man skaffar barn. Men vi missade den, för vi började nu då, för ett år sedan, men att få in den tryggheten att kunna planera längre fram. Ja, nu kom jag på det; kunna planera, det, det är dom nog världsmästare på. Det vill jag bli bättre på.”
Nils

Samtidigt kunde ordningsamhet och struktur uppfattas som en brist och ett tecken på en bristande flexibilitet, även hos samma respondenter. Förhållningssättet till rutiner och planering tycktes framkalla viss ambivalens hos respondenterna. Nils framhåller både för och nackdelar med sina föräldrars rutiner och planering.

*”I: Finns det något som du skulle vilja göra olika mot dina föräldrar?
R: Ja, kanske att inte vara så exakt planerad, det behöver inte alltid vara exakt så som man tänkt sig innan, och när man då har målat upp den där bilden och det inte blir exakt så som man har... det funkar ändå, istället för att sträva för mycket mot att komma tillbaka inom ramen”* Nils

2.2 Gränser och regler. Vissa respondenter ansåg sig ha ett mindre gränssättande förhållningssätt till sina barn än vad de upplevde att deras föräldrar hade haft gentemot dem, såsom Malin i exemplet ovan, medan andra ansåg sig vara strängare än sina föräldrar.

”Jag tror väl att mina föräldrar har väl mer en öppen, kan man säga så? En mer öppen, jag tror dom tänker att barnen skall lära sig på sitt eget vis. Jag har nog mer åsikter om hur barn skall vara än mina föräldrar... Jag tror dom tycker att jag är alldeles för sträng med mina barn... Jag tror dom tycker att han skall få lite mer fria tyglar än vad jag ger honom.” Eva

Detta var emellanåt ett tema där respondenten ställde sig kritiskt till sina föräldrars förhållningssätt, eller ville agera tvärsen mot den föräldrastil som respondenterna upplevde att deras föräldrar hållit sig till.

”Det skulle jag nog göra olika, dom var nog ibland lite blåögda, jag kunde duperas dom lite väl mycket, och dom kunde ibland satt ned foten lite hårdare, för jag testade väldigt mycket vad man säger ett par år i tonåren, verkligen testade, och dom kunde, hade de sagt åt mig på skarpen hade jag ju gjort som dom sa liksom, men dom vågade, eller vågade kanske är fel ord att säga, men dom gjorde inte det riktigt utan... så jag kommer nog vara lite strängare mot V om jag ser att det är... ja, jag kommer nog vara strängare än vad dom var.” Wilma

Flera respondenter vände sig emot slentrianmässig rigiditet, där gränser sattes utan diskussion eller förhandling. Det framhölls som en brist hos sina föräldrar att dessa inte reflekterat så mycket utan istället hållit sig till ett konsekvent förhållningssätt beträffande regler och diskussioner.

”Ja, om man skall ta pappa som exempel. Ibland var han väldigt så, bara sa 'Nej' om jag frågade till exempel om man fick vara ute ikväll. 'Varför det?' 'Nej, det bara är så.' Och det tyckte jag var väldigt irriterande, så där hoppas jag att jag aldrig säger. Jag hoppas att jag alltid har en anledning. (...) Att kunna ta en diskussion eller ett samtal innan man bara säger Nej eller Ja.” Mattias

Andra respondenter såg styrkor i den stränga uppfostran de upplevde sig ha fått.

”Mina föräldrar har vart rätt hårda, ett nej är ett nej, och... man säger till när barnet gör fel och... men att man också berömmar. Men också sen att, jag gick på ett dagis där man var ganska sträng med uppfostran. Just då så hatade jag det, men sen i livet så är jag jättetacksam...” Malin

3. Upplevelser av föräldrarnas närvaro och frånvaro

Några respondenter reflekterade kring sina föräldrars förmåga att vara närvarande, och den grad av engagemang de upplevt från sina föräldrar skiljde sig mellan respondenterna, men samtliga respondenter som berörde ämnen under detta tema upplevde engagemang och närvaro som något positivt och som något de själva eftersträvade i sitt föräldraskap. Här återfanns två underteman: *upplevelser av stöttning och närvaro i föräldrarna*, och *de upplevelser av frånvaro och bristande engagemang från sina föräldrar*.

3.1 Upplevelse av stöttning och närvaro från föräldrarna. De respondenter som sade sig ha blivit stöttade och bekräftade av sina föräldrar talade samtliga om detta som något mycket positivt. Dessa respondenter var också angelägna om att föra vidare denna upplevelse till sina egna barn, och själva vara närvarande och stöttande i sitt föräldraskap.

”Absolut min mamma har ju alltid stöttat och funnits där och hon har alltid verkligen trott på oss. Som skulle jag komma till mamma imorgon och säga att jag vill bli hjärnkirurg så hade hon klappat mig på axeln och sagt självklart ska du det asså verkligen så och... det vill jag ju verkligen nåt som jag vill kunna ge till mina barn med det är ju ett otroligt stöd som man har som vuxen att veta att man har en där...” Ellen

Respondenterna diskuterade både närvaro och stöd i form av ord och känslomässiga uttryck från föräldrarna i vardagen, men stöd kunde även vara rent konkreta tjänster vid specifika tillfällen, som gjort att respondenterna känt sig stöttade.

”Sen är det väl, det känns som att det är väldigt svårt att se på det utifrån och se på mina föräldrars föräldraskap så som dom har varit mot mig, det känns svårt. ... dom har ju alltid stöttat mig och alltid ställt upp och om jag behöver hjälp med nått, behöver skjuts någon stans eller flytta eller renovera någonting så ställer dom upp och försöker hjälpa till. Dom har alltid varit väldigt, liksom bryr sig om hur man har det, och allt sånt vill jag ta med mig, och va likadan mot mina barn” Emelie

Några respondenter reflekterade kring konsekvenser av deras föräldrars närvaro, och vad den hade bidragit till hos deras personlighet. Hanna nämner föräldrarnas närvaro som en bidragande faktor till att hon är en trygg person.

”När man har känt att man behövt mamma eller pappa så har dom alltid funnits där, och det har gjort att jag är en trygg, eller jag tror att det har gjort att jag är en väldigt trygg person, att jag vet att jag alltid har min mamma och pappa bakom mig, och skulle jag strula till det så finns dom alltid där. Och det vill jag att mina barn skall känna också, att visst, alla människor gör fel, men men mamma och pappa finns alltid där liksom.”
Hanna

3.2 Upplevelser av frånvaro och bristande engagemang från föräldrarna.

Några respondenter påtalade att de upplevt sina föräldrar som frånvarande, och att de saknat det stöd som de upplevde att de behövt. Detta lyftes då som en negativ erfarenhet, och dessa respondenter var angelägna om att finnas till hands för sina egna barn i högre utsträckning än vad de upplevde att deras föräldrar funnits för dem, liksom de var angelägna om att vara mer närvarande i sitt egna föräldraskap.

”I: Om du skulle jämföra med dina föräldrar?

R: Att jag vill finnas mer till hands än vad min far har gjort.

I: Så ni skiljer er åt där lite?

R: Ja.” Björn

Det fanns variationer i undertemat bristande närvaro och engagemang i respondenternas reflektioner. Björn nämner ansvarstagande som något som sätts i samband med engagemang.

”I: Är det något du skulle vilja göra lika eller olika?

R: Det är väl det som... att jag skulle vilja ta mer ansvar än vad min far gjorde, och ägna mig mer åt det och barnen och grejer. Det tycker jag väl att jag gör, men jag önskar att det fanns ännu mer tid...”

Andra respondenter framhöll delaktighet som en viktig aspekt i närvaron. Frånvaro och närvaro ställdes ofta i kontrast till varandra.

”I: Är det något du skulle vilja göra olika?

R: Det är väl att vara mer aktiv kanske, alltså så. Umgås mer med barnen, vad skall man säga, vara mer delaktig i aktiviteterna kanske tror jag.”
Mikael

4. Generations- och samhällsaspekter

Vissa respondenter hade ett tydligare generationsperspektiv än andra, och diskuterade hur samtid och samhällsförändringar påverkat såväl dem själva som föräldragenerationen i föräldraskapets utformning. Föräldraskapet och familjekonstellationen diskuterades då inte endast på familjenivå, utan som ett resultat av en större kontext. Till ett undertema kodades reflektioner som rörde *samhällsförändringar* generellt, och till ett annat undertema kodades de svar som specifikt lyfte upp *jämställdhet* som något som skilde deras föräldraskap från hur de upplevt sina föräldrars sätt att vara föräldrar.

4.1 Samhällsförändringars inverkan på föräldraskapet. Några respondenter talade allmänt om samhällets inflytande och de samhällsförändringar som skett från att de själva var barn tills nu, samt hur dessa påverkade såväl deras egna person som deras föräldraskap. Maj t.ex. framhåller det som en naturlig konsekvens av att hela samhället successivt förändras.

”För ens sätt förändras ju att vara med samhället hur samhället förändras å hela strukturen ser ut också givetvis asså generellt sätt så tänker jag nog att det är ganska lika mina föräldrar men det är klart att det finns saker som jag skulle göra annorlunda också liksom” Maj

Torbjörn talar om samhällsförändringar som något han och hans far aktivt reflekterat över, och som gjort att Torbjörn fått en annorlunda uppväxt än hans äldre bröder.

”Alltså, jag är uppfostrad på ett radikalt annorlunda sätt än vad, i alla fall min pappas söner då. Det är väldigt stora samhällsförändringar från femtiotalet till åttiotalet, så jag tror, i hans fall så, det är väldigt annorlunda. Det har pratat väldigt mycket om, och berättat mycket om, och det pratar vi om idag också, liksom.” Torbjörn

Av vissa respondenter framhölls samhällsförändringarna utan någon uppenbar värdeladdning, som för Torbjörn och Maj, men för andra var det en direkt negativ aspekt av föräldragenerationens föräldraskap. Gustav beskrev det såhär;

”I: Vad tycker du om deras (respondentens föräldrars) sätt att vara föräldrar?”

R: Gammaldags. Har en stark övertygelse om att det är väldigt utbrett fortfarande på många håll. Tråkigt och lite inskränkt kanske. ”

4.2 Jämställdhet. Jämställdhet mellan könen lyftes fram av några respondenter. De respondenter som kodades till detta tema påtalade i samtliga fall att de ville vara mer jämställda än sina föräldrar, och påtalade att detta var en skillnad mot tidigare föräldragenerationer.

”De [föräldrarna] var ju aldrig jämställda. Pappa lagade aldrig mat och tog inte hand om oss på det sättet. Det är ju klart att han umgicks med oss, men det var ju mamma som tog ansvaret för att byta blöjor och laga mat och allt som behöver göras med barnen. Det är helt annorlunda med mig och min man för det känns som vi delar det precis. Det är lika många gånger som han ser till att blöjorna och pyjamasen är med när man ska någonstans, eller att det skall handlas till middagen. Allt som har med honom att göra känns det som att vi är lika.” Lisa

Gustav reflekterade även över konsekvenserna för barnen att leva jämställt, och att man som förälder förmedlar något med sitt sätt att vara.

”Vi är ju mycket mer jämställda än vad mina föräldrar är. Lisa tog mer ff, men det var ju också för att hon fick hoppa av sina studier och det tog ett år innan hon kunde hoppa på dem igen, annars hade vi nog delat ännu mera på föräldraledigheten, eh, men min pappa har aldrig varit det någon gång på tre syskon. Mamma är den som har ...gjort allt hemma. Väldigt klassiskt. Det förmedlar ju något. Vi är mycket mer jämställda och viktigt att E får se det, särskilt som tjej. Att man får inte får... att det är ens lott i livet.” Gustav

5. Grad av reflektion kring föräldraskap

Respondenterna skiljer sig åt i vilken utsträckning de har reflekterat över sitt föräldraskap. De skiljer sig också från varandra i vilken utsträckning de upplevt att deras föräldrar reflekterat kring föräldraskapet. Vissa sade sig ha reflekterat mer än sina föräldrar, andra sade sig ha reflekterat mindre. Inställningen till reflektionerna skilde också respondenterna åt. Vissa respondenter ställde sig positiva till en lägre grad av reflekterande hos föräldragenerationen då föräldraskapet tycktes komma naturligt och självklart. Andra respondenter diskuterade bristande reflektion som ett bristande engagemang och förhöll sig mer skeptiska till att deras föräldrar inte reflekterat så mycket. Ytterligare andra konstaterade bara graden av reflektion kring föräldraskapet utan någon uppenbar värdering. I detta tema återfanns två underteman, de respondenter som upplevde att deras föräldrar *inte hade reflekterat så mycket* över sitt föräldraskap, och de *respondenter som upplevde att de själva inte aktivt och medvetet reflekterat så mycket* på hur de var som föräldrar, i jämförelse med föräldragenerationen.

5.1 Föräldragenerationen har inte reflekterat så mycket. Vissa respondenter som upplevde att deras föräldrar inte aktivt hade reflekterat kring sitt föräldraskap tog upp detta som något som skilde dem och föräldragenerationen åt. Respondenternas inställning till denna brist på reflektion skildes åt. Somliga såg detta som en styrka i föräldraskapet, ett sätt att vara ”naturlig” som förälder.

”Min mamma är nog, hon känns så himla självsäker så det känns inte som att hon funderar så mycket på om hon gör rätt eller fel. Jag tror hon är övertygad om att hon gör rätt. Även om hon inte heller är någon sådan där, jättebullbakande mamma så tror jag inte hon reflekterar så mycket över om det är bra eller dåligt. Hon gör nog rätt.”

I: Skulle du vilja säga att dina tankar skiljer sig lite från deras då?

R: Ja det tror jag. Jag tror att jag har nog, är nog mer, funderar mer på om jag gör rätt eller fel så, än vad de gör.” Matilda

Andra respondenter, som Alice, hade en mer problematiserande inställning till vad de upplevde som bristande reflektion hos föräldragenerationen.

"I: Om du skulle jämföra ditt föräldraskap med dina föräldrars föräldraskap?"

R: Ja, jag tror över huvudtaget att jag har tänkt. Vilket jag tror att de inte gjorde alls. De var bara liksom alla människor skaffar barn och vi gör det. Barn är barn, jag vet inte, 50-talisterna kanske har den mera, de kanske hade en sådan inställning på 80-talet, att man bara skaffade barn och så blev det som det blev. Jag tror i alla fall att jag och fler i min ålder kanske tänker mer på barnet som en individ redan innan det ens har kommit till."

5.2 Respondenten har inte reflekterat så mycket. Några respondenter upplevde att de inte hade reflekterat mycket över föräldraskapet. Mängden reflektion ställdes antingen emot de egna föräldrarna, eller andra föräldrar i deras omgivning. Bland dessa respondenter uppgavs olika typer av omständigheter som gjort att de inte på ett aktivt och medvetet sätt reflekterat över föräldraskapet. Helena lyfte exempelvis sin egna bra uppväxt som något som bidragit till att hon inte behövt reflektera så mycket, och sätter detta i kontrast till hur hennes far haft det och varför han hade reflekterat mer kring sitt föräldraskap.

"Min pappa hade en mycket jobbigare uppväxt, för han hade ingen pappa närvarande, och hans mamma var sjuk och så, så han hade ju mycket mer funderingar när han blev pappa har jag ju förstått, över hur vill jag att mina barn skall ha det? Eh, för mig är ju många sådana saker givna. Alltså, som, jag har ju inte upplevt något otryggt, så jag har ju inte behövt tänka över att så skall inte, så skall inte jag göra." Helena

6. Tankar kring föräldrarna som specifika individer

Vissa respondenter tog upp mer specifika drag, egenskaper och intressen som de fått med sig av sina föräldrar, och som de själva ville skulle föras vidare till nästa generation, och präglade deras egna föräldraskap. Citat som kodades till detta tema belyste specifika egenskaper, intressen eller situationer som respondenterna influerats av, i kontrast till de mer generella grundläggande värden som tidigare lyfts fram hos föräldrarna (se ovan, 1.1). Här återfanns två underteman. Några respondenter reflekterade kring specifika egenskaper hos sina föräldrar, andra nämnde snarare intressen eller aktiviteter som de gjort med sina föräldrar och ämnade föra vidare till sina barn.

6.1 Specifika egenskaper hos föräldrarna. Vissa respondenter diskuterade specifika egenskaper som de upplevde att de fått med sig från föräldragenerationen, och som de ville föra vidare till sina barn. Exempelvis Maj lyfte självständighet som en sådan specifik egenskap som hon upplevde sig fått ifrån sin uppväxt och som hon ville att hennes barn skulle få med sig.

"Emm... jo men asså mamma och pappa har nog tänkt att det är viktigt att vi är självständiga och dom inte lägga sig i för mycket å så där, och det är väl

jättebra och jag vill också att E ska bli självständig men vissa saker kan jag känna att dom lägger sig i lite för lite att man måste nästan, att man hittar en bra balansgång där, att man inte ska lägga sig i men man ska visa att man finns å att jag är här ändå å sådär och sen handlar det kanske en del om kvinnorollen, att vi är kanske inte så lika där jag är väldigt mycket mer lik pappa i det hänseendet och det är ju bra att jag är det då för jag uppskattar det dom värdena mer att jag är stark och framåt och så där istället för att man är bitter för att man inte fått chansen och sådär sen i livet”

Vissa respondenter nämnde specifika egenskaper som de inte uppskattat hos sina föräldrar, och därför aktivt försökte undvika att föra vidare till nästa generation.

”dom särbehandlade mig och min bror rätt mycket kan jag tycka, och det skulle jag i sådana fall göra det bästa för att motverka ifall jag fick något mer barn.” Malin

Respondenter som kodats till detta tema kontrasterade inte sällan sina föräldrar mot varandra, att de upplevde sig mer lika den ene eller den andra föräldern och självmant framhöll föräldrarnas inbördes olikheter.

”R: Jag tror, alltså min pappa är ingen särskilt bra förälder, utan han har varit mer, jag vet inte, det har varit lite kul sådär, när vi kommer och hälsar på för då kan man gå till Liseberg och så. Så han har nog inte ens haft några tankar om sitt föräldraskap tror jag”.

I: Och vad tycker du om deras sätt att tänka?

R: Nej min pappas sätt att tänka, det tycker jag är lite föraktligt, att man inte bryr sig mer om hur man är som förälder. Sedan skulle jag vilja vara mer lik min mamma. Det hade varit väldigt skönt att vara mer säker på att det, att man duger som man är.” Matilda

”R: Jag och mamma är nog rätt lika tror jag. Medan jag och pappa, vi är nog inte så lika.

I: Vad tycker du om deras sätt att tänka?

R: Att jag kanske inte alltid håller med pappa alla gånger, men att jag håller mer med mamma.” Maja

6.2 Specifika minnen och intressen. Vissa respondenter nämnde specifika intressen och åsikter som de upplevt att de fått med sig av sina föräldrar, och som de själva ville föra vidare till sina barn. Deras egna erfarenheter framhölls som något de ville att deras egna barn skulle få med sig. När respondenterna själva tog upp minnen som präglat dem var det framförallt positiva upplevelser som framkom.

”Ja... (skratt). Precis just nu till exempel så är jag ju hemma med A och J då, båda två, och A är två och ett halvt, så då har jag börjat försöka att baka bullar med henne som jag gjorde med min mamma, och tyckte det var jättemysigt. Och vi är ute och går i skogen en massa och då har jag börjat tänka att ’Ja, höst, snart skall vi gå och plocka vitmossa och gå hem och göra adventsljusstakar’, för det gjorde vi ju när jag var lite, och det var skojigt liksom, och gå Bohus-leden och slåss med pinnar mot träden, och sådana grejer (skratt). Och det kommer jag ju ihåg, allt mer grejer allt

eftersom jag hamnar i dom situationerna. Ehm, ja, (skratt)”. Rebecka

Diskussion

Syftet med den här studien är att undersöka hur föräldrar i 30-årsåldern talar om sitt eget föräldraskap i relation till deras upplevelse av hur deras föräldrar har varit. Då det råder dubbeltydighet i tidigare forskningsresultat beträffande kvinnors och mäns engagemang i föräldraskapet är det relevant att se till huruvida könet har betydelse för hur människor talar om sina föräldrars influenser i deras egna utövade föräldraskap. Vidare kontrollerades för eventuella könsskillnader i respondenternas svar. I det följande diskuteras resultatet i relation till tidigare forskning. Förslag på hur dessa resultat kan utvecklas vidare i framtida studier presenteras, varpå brister i studien lyfts.

Att vara lik sina föräldrar

Resultaten i föreliggande studie visade att respondenterna var angelägna om att efterlikna sina föräldrar när det kom till föräldraskap och framhöll likheter framför olikheter mellan sig och sina föräldrar beträffande föräldraskap. Respondenterna framhöll bland annat specifika värderingar, kärlek och trygghet som något de fått med sig från sina föräldrar och som de ämnade föra vidare i sitt föräldraskap. Det framkom också att respondenterna i hög grad använde sig av sina tidigare erfarenheter från sina egen barndom, exempelvis när de talade om särskilda minnen och intressen som de fått med sig från sina föräldrar och vill föra vidare till sina barn. För många är de egna föräldrarna den tydligaste bild de har av vad föräldraskapet kan innebära (Chodorow, 1978). Respondenternas egna tidigare upplevelser av i vilken utsträckning gränser och regler skulle finnas nämndes som ett stöd i deras eget föräldraskap. Föräldrarnas influenser framkom även då respondenterna talade om föräldrarnas engagemang och närvaro, liksom när respondenterna lyfte fram specifika egenskaper och saker som respondenterna själva upplevt med sina föräldrar som de ville att deras barn också skulle få uppleva. Överlag tycktes respondenternas egna erfarenheter finnas nära till hands och var ständigt aktuella referenspunkter i frågor som rörde deras föräldraskap.

I vuxenåren är det i hög grad differentieringsgraden, det vill säga i vilken utsträckning som en individ skilt ut sig från sina föräldrar, som avgör hur prövningar och förändringar i livet hanteras (Wennerberg, 2013). Resultaten skulle kunna förstås utifrån att de flesta av respondenterna har löst separationen från föräldrarna på ett okomplicerat sätt och kan därför, utan att känna att deras identitet som föräldrar hotas, erkänna sina föräldrars influenser och söka stöd i sina egna erfarenheter av vad föräldraskap innebär. Är differentieringen tillräckligt löst, och inte längre en aktuell fråga för individen att försöka lösa, kan individen söka kompromisser och stöd hos föräldrarna utan att det hotar självet och autonomin (Wennerberg, 2013). En av respondenterna exemplifierade detta särskilt tydligt i tal om likheter då denne påpekade att det var först när han fått distans till sina föräldrar som han kunde se styrkor hos dem. Att så många av respondenterna var angelägna om att framhålla likheter med sina föräldrar, och så tydligt uttryckte att deras föräldrar var deras förebilder beträffande föräldraskap, är dock förvånande utifrån att vuxenblivandet till så stor del handlar om en individuationsprocess där den unga individen strävar mot att skilja ut sig från sina föräldrar (Wennerberg, 2013). Arnett (2000) menar att närhet till föräldrarna och

individuation snarare är att betrakta som komplementära än varandras motsatser under de unga vuxenåren. Att utveckla en identitet som förälder bör ses som en process där aspekter av både individuation och närhet till anknytningspersoner bör samexistera och komplettera varandra (Arnett, 2000; Wennerberg, 2013). De flesta respondenterna tycktes kunna reflektera kring för och nackdelar med sina föräldrars sätt att vara, och kunde framhålla för och nackdelar med olika grader av rutiner och planering (undertema 2.1), och gränssättande (undertema 2.2). Respondenterna tycktes inte känna sig tvingade att ta ställning för eller emot sina föräldrar, välja mellan individuation eller närhet, utan kunde röra sig mellan positionerna.

Det är tydligt att de flesta av respondenterna i föreliggande studie i hög utsträckning upplevde sig ha påverkats av sina föräldrar i sitt föräldraskap samt att de flesta respondenterna själva i hög utsträckning medvetet reflekterade över sitt föräldraskap. Likaså tycktes de flesta ha en uppfattning om att deras föräldrar haft intentioner och mål med sitt föräldraskap, vilket kan förstås utifrån teorin kring identitetsaktörer (Schacter & Ventura, 2008). Respondenterna själva agerade inte heller främst utifrån känsla och erfarenhet, utan uttryckte tydliga mål och intentioner med sitt föräldraskap, exempelvis när de talade som särskilda sätt att föra över specifika värderingar till barnen, och sade sig agera medvetet utifrån dessa mål.

Jämställdhet

Respondenter tog upp jämställdhet som en skillnad mellan sig och sina föräldrar, dessa svar belystes i undertemat Jämställdhet (Tabell 1, 4.2). De gånger jämställdhet berördes i respondenternas svar framställdes det som något eftersträvänsvärt för respondenten att leva jämställt och ha det lika mellan könen, och att jämställdhet var ett ideal de ville att deras barn skulle få med sig. Detta framställdes också som något där respondenterna skilde sig från sina egna föräldrar. Detta stämmer överens med den teoretiska bakgrunden att jämställdhet idag är en förankrad del av den svenska kulturen (Townes, 2002), att män blivit allt mer intresserade av att ha en aktiv roll i familjen (Härenstam & Bejerot, 2001) och att ojämlikheten i Sverige minskar (SCB, 2014). Några tog upp samhällsförändringar (undertema 4.1) som något som bidrog till en förändring i föräldraskapet när de jämförde med sina föräldrar, och samhällsförändringar och jämlikhet var underteman som hög grad belystes i kontrast till föräldrarna, alltså ett område där de generativa skillnaderna blev tydliga i respondenternas svar.

Könslikhet De fanns få könsskillnader i hur respondenterna talade om sitt föräldraskap i förhållande till sina föräldrars föräldraskap. Endast i undertemat ”reflektioner kring samhällets påverkan” återfanns signifikanta könsskillnader bland svaren. Här påtalade fler män än kvinnor samhällsförändringar som en bidragande faktor till generationsskillnader mellan respondenterna och deras föräldrar. Således kan det konstateras att likheterna mellan könen vida överskred olikheterna beträffande hur föräldrar talade om hur de influerats i sitt föräldraskap av sin föräldrageneration. Resultatet bekräftas av tidigare forskning som påvisar att män och kvinnor talar på ett likartat sätt om familjeprojektet (Bäck-Wiklund & Bergsten, 2010). Statistik visar dock på större påvisar större skillnader i hur män och kvinnor förhåller sig till såväl sitt föräldraskap och sina egna barn (SCB, 2014; Socialförsäkringsrapport, 2011:13) som till sina egna föräldrar (Chodorow, 1978). Det

är i Sverige ett ideal att leva jämställt (Towns, 2002) och att båda föräldrarna är likartat engagerade i sina barn. Forskning visar att respondenter tenderar att svara enligt det socialt önskvärda, framförallt när det kommer till intervjustudier (Richman, Kiesler, Weisman & Drasgow, 1999). En potentiell förklaring till könsligheten i svaren kan vara att respondenterna svarade utifrån vad de tror är önskvärt och förväntat snarare än utifrån hur de faktiskt upplevde sitt föräldraskap. En annan möjlighet är att föräldrar faktiskt i så hög grad som resultaten i föreliggande studie pekar på har ett jämställt förhållande när det kommer till föräldraskap.

Förslag på vidare forskning

Att tala fritt. De respondenter som beskrev att de upplevt sina föräldrar som engagerade och närvarande (undertema 3.1) påtalade detta som något positivt och som ett förhållningssätt som de ville föra vidare till sina barn. De respondenter som inte upplevt sina föräldrar som närvarande (undertema 3.2) önskade vara engagerade i sina barn i högre utsträckning än deras föräldrar hade varit. Några respondenter nämnde specifika minnen, intressen eller egenskaper (undertema 6.1 och 6.2) hos föräldrarna som hade påverkat dem och som de antingen önskade föra vidare till sina barn eller specifikt ämnade försöka undvika att föra vidare, om minnet eller egenskapen hade upplevts negativ. Att föräldrarnas engagemang i barnet överlag är positivt för ett barns utveckling och i första hand upplevs som positivt är knappast förvånande utifrån den teoretiska bakgrunden kring engagerade föräldrars positiva effekt på barns hälsa och utveckling (Wennerberg, 2010). Den språkliga uppväxtmiljön sätts emellanåt i samband med frågor som rör individens begränsningar och möjligheter, och är ett sätt som vi skolas in i ett sammanhang (Almér, 2006). Intrycket från den tematiska kodningen var att de respondenter som upplevde att de hade haft närvarande föräldrar uttryckte sig längre, med mer målande och detaljrika beskrivningar än de respondenter som uttryckte att de inte fått det stöd hemifrån som de hade önskat. En diskursiv analys av respondenters tal kring föräldraskap och föräldrainsfluenser hade därför varit relevant för att titta närmare på hur beskrivningarna av upplevelsen av föräldrarnas närvaro och engagemang var relaterat till respondenternas förmåga att tala om, och reflektera kring, föräldrainsfluenser. Vidare hade analysen kunnat relateras till resultat från anknytningstester och i vilken grad föräldragenerationen varit hemma med respondenterna. Påverkar anknytningsmönster och faktisk föräldranärvaro människors tendens och förmåga att kunna tala fritt om sig själva och sina egna erfarenheter? Att undersöka hur engagemang och närvaro i barndomen påverkar individens förmåga att tala om tidigare erfarenheter kan bidra till en mer sammanhållen och heltäckande bild av hur ett aktivt och engagerat föräldraskap påverkar en individ i utveckling. Tidigare forskning visar att närvarande och engagerade föräldrar har positiv effekt på barns och unga vuxnas utvecklande av narrativ identitet och förmåga att skapa en sammanhängande berättelse om sig själva (McLean & Mansfield, 2011).

Influenser utanför familjen. Flera av respondenterna påtalade andra människor och sammanhang som påverkat deras sätt att vara föräldrar. Det är således relevant att titta närmare på vilka andra identitetsaktörer än föräldrarna som respondenterna upplever sig influerade av. Intervjumaterialet som denna studie utgår från rör specifikt föräldrars upplevelse av deras egna föräldrars påverkan på deras föräldraskap, och frågorna som ställdes rörde detta. Ändå nämndes andra viktiga aktörer i svaren.

Exempelvis nämner en av respondenterna influenser från dagis beträffande gränser och regler (Undertema 2.2). Detta är i linje med tidigare forskning (Shachter & Marshall 2010; Sugimura & Shimizu, 2010; Von Korff et.al. 2010) som pekar ut flera andra möjliga aktörer utöver föräldrar. Vilka dessa andra påverkande aktörer är och om några särskilda aktörer är viktiga för särskilda aspekter av utvecklingen är i högsta grad en relevant fråga för att i framtida forskning djupare och mer heltäckande kunna förstå föräldraidentitetens många ansikten.

Studiens begränsningar

Utifrån klassisk psykodynamisk teori bär individen med sig sina föräldrar som introjerade objekt, de blir en del av individens självbild (Chodorow, 1978). Därför kan det också vara svårt för respondenterna att kritisera sina föräldrar, då det är att kritisera en del av sig själv. Detta kan vara en av flera anledningar till att så många respondenter uttrycker sig så positivt om sina föräldrars föräldraskap och så hög utsträckning hoppas vara lika sin föräldrageneration i sitt egna föräldraskap. Vidare finns en risk att föräldragenerationens tidigare medverkan i studien påverkar respondenternas svar. Möjligtvis tenderar respondenterna att framhålla likheter med sina föräldrar och sina föräldrars goda exempel av medveten eller omedveten rädsla för att föräldrarnas agerande utvärderas och värderas genom deras svar. Samtidigt stämmer resultatet på många sätt överens med den forskning som finns på berörda områden vilket talar för att resultatet ändå har bäring.

Studien undersöker respondenternas föräldraskap i relation till deras upplevelser av hur deras föräldrar var som föräldrar. Respondenternas svar är helt beroende av vad de minns av sina föräldrars agerande. Men minnet är bedrägligt, och tenderar att påverkas av vad individen senare får veta, så kallad retrograd interferens. Minnets plasticitet gör att det någon minns i efterhand kanske inte alltid överensstämmer med hur samma sak upplevdes i realtid (Unsworth, Brewer & Spillers, 2013). Dock bygger studien enbart på respondenternas upplevelser, och inga påståenden om hur föräldrarna faktiskt agerade görs.

Vidare är det värt att fundera på i vilken grad det jämställda förhållningssättet är representativt för föräldrar i åldrarna 28-30 i Sverige. Respondenterna i föreliggande studie påtalade samhällsförändringar som bidragande faktor till ett förändrat förhållningssätt till sina barn, och försäkringskassan påvisar att inkomst och utbildningsnivåer påverkar antalet uttagna föräldradagar hos såväl kvinnor som män (Socialförsäkringsrapport, 2011:13). Huruvida föreliggande studies resultat går att generalisera eller snarare är ett tecken på en homogen respondentgrupp är värt att titta vidare på i framtida forskning. Hur skiljer sig föräldragrupper ifrån varandra i tal om föräldrainfluenser beträffande ålder, ekonomiska tillgångar eller social tillhörighet?

Som ett resultat av den stora mängd analyser (19 st) som den statistiska analysen omfattade råder en risk för masssignifikans. Den statistiska analysen påvisade att signifikant fler män än kvinnor talade om samhällsförändringar som något som bidragit till en skillnad mellan respondenternas föräldraskap och upplevelserna av föräldrarnas föräldraskap. Emellertid om signifikansnivån istället korrigerats till $p < .01$ hade analysen inte kunnat påvisa någon signifikant skillnad mellan könen. Det hade i sådana fall ytterligare stärkt studiens huvudsakliga fynd, den påtagliga könsligheten i respondenternas svar.

Slutsatser

Utifrån studiens resultat kan det konstateras att respondenterna i denna studie överlag ville vara mycket lika sina föräldrar i sitt eget föräldraskap och ofta upplevde sig i hög grad influerade i sitt föräldraskap av sina föräldrar. Kvinnor och män talade likartat om sina föräldrars influenser på det egna föräldraskapet. Ytterst få och små skillnader mellan könen kunde påvisas, endast i ett undertema (reflektioner kring samhällsförändringars påverkan på föräldraskap) återfanns signifikanta könsskillnader. Grundläggande värden lyfts som ett område där respondenterna i hög grad influerats av sina föräldrar. Jämställdhet framhölls som något eftersträvansvärt, och något som skilde respondenternas generation från tidigare föräldragenerationer. Föräldragenerationens föräldraskap tycks ha mycket stor inverkan på de föräldrar som idag formar sin nya identitet som förälder.

Referenser

- Almér, E. (2006). Ungdomar och språk. I A. Frisé. & P. Hwang (red:er), *Ungdomar och identitet* (ss. 109-124), Stockholm: Natur och Kultur
- Arnett, J. J. (2000). Emerging Adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55, 469-480 doi: 10.1037/0003066X.55.5.469
- Arnett, J. J. (2004). *Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties*. New York: Oxford University Press
- Bäck-Wiklund, M., & Bergsten, B. (2010). *Det moderna föräldraskapet: En studie av familj och kön i förändring*. Falun: Natur och Kultur
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77-101. doi: 10.1191/1478088706qp063oa
- Chodorow, N. (1978). *The reproduction of mothering*. Los Angeles: University of California Press
- Erikson, E. (1968). *Identity, youth and crisis*. London: Norton & Company
- Försäkringskassan (2014). Hämtad 1 februari, 2015, från https://www.forsakringskassan.se/wps/portal/statistik/barnochfamilj/jamstalldhet_sbonus
- Föräldraledighetslagen 1995:584. Hämtad 1 februari, 2015 från <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19950584.htm>
- Härenstam, A., & Bejerot, E. (2001). Combining professional work with family responsibility – A burden or a blessing? *International Journal of Social Welfare* 10, 202-214 doi: 10.1111/1468-2397.00173
- Kroger, J. (2006). Identitetsutvecklingen i de tidiga vuxenåren. I A. Frisé & P. Hwang (red:er), *Ungdomar och identitet* (ss. 149-170). Stockholm: Natur och Kultur
- Kugelberg, C. (2006). Constructing the deviant other: Mothering and fathering at the workplace. *Gender, Work and Organization*, 13(2), 152-173. doi: 10.1111/j.1468-0432.2006.00301.x
- LaRossa, R., & Sinha, C. B. (2006). Constructing the transition to parenthood. *Sociological Inquiry*, 76(4), 433-457. doi:10.1111/j.1475-682X.2006.00165.x

- Marcia, J. E., Waterman, A. S., Matteson, D. R., Archer, S. L., & Orlofsky, J. L. (1993). *Ego identity: A handbook of psychosocial research*. New York, NY: Springer Verlag.
- Marcia, J. (2006). Jagidentitet och objektrelationer. I A. Frisé & P. Hwang (red:er) *Ungdomar och identitet* (ss. 171-198), Stockholm: Natur & Kultur
- McLean, K. C., Breen, A. V., & Fournier A. A. (2010). Constructing the self in early, middle and late adolescent boys: Narrative identity, individuation and well-being. *Journal of Research on Adolescence*, 20, 166-187. doi: 10.1111/j.1532-7795.200900633.x
- McLean, K. C., & Mansfield, C. D. (2011). The co-construction of adolescent narrative identity: Narrative processing as a function of adolescent age, gender, and maternal scaffolding. *Developmental Psychology*, 48, 436-447. doi:10.1037/a0025563
- McLean, K. C., & Morrison-Cohen, S. (2013). Moms telling tales: Maternal identity development in conversations with their adolescents about the personal past. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 13, 120-139 doi:10.1080//15283488.2013.776498
- Richman, W. L., Kiesler, S., Weisband, S., & Drasgow, F. (1999). A meta-analytic study of social desirability distortion in computer-administered questionnaires, traditional questionnaires, and interviews. *Journal of Applied Psychology*, 84, 754-775. doi: 1037/0021-9010.84.5.754
- SCB (2014). Hämtad 1 februari, 2015, från http://www.scb.se/sv/_Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Levnadsforhallanden/Jamstallldhet/Jamstalldhetsstatistik/
- Schachter, E. P. (2005). Erikson meets the postmodern: Can classic identity theory rise to the challenge? *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 5, 137-160. doi: 10.1207/s1532706xid0502_4
- Schachter, E. P., & Marshall, S. K. (2010). Identity agents: A focus on those purposefully involved in the identity of others. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 10, 71-75. doi: 10.1080/15283481003711676
- Schachter, E. P., & Ventura, J. J. (2008). Identity agents: Parents as active and reflective participants in their children's identity formation. *Journal of Research on Adolescence*, 18, 449-476. doi:10.1111/j.1532-7795.2008.00567.x
- Sugimura, K., & Shimizu, N. (2010). The role of peers as agents of identity formation in Japanese first-year university students. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 10(2), 106-121. doi:10.1080/15283481003711734
- Towns, A. (2002). Paradoxes of (in)equality: Something is rotten in the gender equal state of Sweden. *Cooperation and Conflict: Journal of the Nordic International Studies Association*, 37, 157-179. doi: 10.1177/0010836702037002975
- United Nations Development Programme (UNDP; 2014). *Human Development Report 2014 - Sustaining human progress: reducing vulnerability and building resilience*. Hämtad 1 februari, 2015, från <http://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/hdr/2014-human-development-report.html>http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/14/hdr2013_en_complete.pdf
- Unsworth, N., Brewer, G. A., & Spillers, G. J. (2013). Focusing the search: Proactive

and retroactive interference and the dynamics of free recall. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, 39(6), 1742-1756.
doi:10.1037/a0033743

Von Korff, L., Grotevant, H. D., Koh, B. D., & Samek, D. R. (2010). Adoptive mothers: Identity agents on the pathway to adoptive identity formation. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 10(2), 122-137.
doi:10.1080/15283481003711767

Wennerberg, T. (2010). *Vi är våra relationer: Om anknytning, trauma och dissociation*. Stockholm: Natur och Kultur

Wennerberg, T. (2013). *Själv och tillsammans: Om anknytning och identitet i relationer*. Stockholm: Natur och Kultur